

nicanor parra

okuma denemesi

Zeki Z. Kırmızı

2016

Parra, Nicanor; Bütün Şiirleri 1954-1969: Şiirler Karşı Şiirler Başka Şiirler (Obra Gruesa, 1969), Çev. Bülent Kale, Ayrıntı Yayınları, Birinci Basım, Aralık 2015, İstanbul, 302 s.

Ayrıntı Yayınevi'nin yeni dizisiyle şiire hakkını veren yayıncılığını baştan kutlamalıyım önce. Dizi bence son bir yılın yayıncılık olaylarından biri. Dizideki kitaplar (çeviri, baskı, vb. açılardan) okurluğumuzun hak ettiği düzeyi tutturuyor. Bu bir teşekkür notudur.

Nicanor Parra Sandoval. Şili'den bu ad da unutulacak gibi değil. Zaten şu Parra adı geçti mi, içim ürperiyor, saygılar sevgiler saygılar sesi dolanıyor göğüs kafesim içerisinde. Violeta Parra, yanlış anlamadıysam Nicanor'un da ablası, And Dağları'nın kuzeyden güneye seslerini derlemiş, elemiş, bir büyük, eşsiz kalıta dönüştürmüş şu bilge kadın, şarkıcı, gitaracı, şair ve geriye kalan her şey. Nicanor bunu şiirle anlatmaya çabalamış. Öte yandan Violeta'nın çocukları, şu Parra'lar, hele Victor (Jara), yaşam dostum, can kardeşim benim. Ya Neruda? Allende? Merhaba güzelden bile güzel insanlar, merhaba!

Kendimi dizginleyemezsem Nicanor Parra Sandoval güme gidecek. Arkasında güçlü bir öğrenim izlencesi, bilim ve yazın adamlığı olan, birikimi soyut, simgesel anlatımlara açık olması beklenebilir çağdaşımız şairin (Doğ.1914) Whitman, Donne, Auden vb.den el almasını, şiirle ulaştığı bu doğa(l)cı, hazcı yeri nasıl anlamalıyız?

Yüksek (meta) dille bir karşıtlam içerisinde nerede, ne zaman girdi ve halkın günlük diline yöneldi Parra? Dizem, türkü deyip Violeta Parra'ya bir ilmek atacağım *belkilenerek*. Bir yanıyla Bartok'su bir tasardan söz ediyorum. Halkın dilini kentli çevrelere sunmakla ilgili değil bu. Halkın dilini (dil kullanımını) delmek, zımbalamak, iliştiirmek, yeri ve zamanını çaprazlamak, edasını yeni uzam/zamanlara uygulamak, vb. ile de ilgili. Parra sokağın esridikçe serkeşleşen, yalpaladıkça dikilen, aşağılandıkça sövgüleşen dilini seçkin toplumu (sosyete) delmek için siyasal bir şiir tutumuyla öne çıkarmış görünüyor. Direnişin başlangıç bölümüyle yakından ilgili bu şiir (dili) siyaseti kuşkusuz bambaşka yerlere de taşınabilirdi, Neruda'nın, Lorca'nın yaptıkları gibi. Belki dip taraması, yoklaması diyebilirdik, dipten sıvama, şenliğin harala gürele öcalımı, bayram havası. Türküden, yadsımalar onamalarla gelen türkü...

Böyle bir anlayışın *karşışiir*den demlenmesi ya da dem vurması beklenirdi: **Karşışiirler**. Ölmediğine göre 102 yaşını sürdüğünü de belirtelim geçerken.

*

Bülent Kale önsözünde alıntılanan konuşmasında şöyle diyor: "*Günlük gazete dilinden uyarladığım bir teknik kullanıyorum. Edebi olmayan, yani şiirsel olmayan*

daha çok uyuyor benim yapıma.” (1959) Kale, ‘gerçekliğe şiirsel dille dokunma’ çabasında Parra’nın kullandığı altdilleri sayıyor: Sokak ağzı, gündelik dil, sarhoş muhabbeti, argo, resmi dil, ders kitabı dili, gazete dili, yerel deyişler, atasözleri, bilimsel jargon, akademik dil, sözlü halk edebiyatı ve ‘*akla gelebilecek her türlü dilsel kod.*’ (11) Başvurduğu biçemsel araçlar arasında ‘*açık alay, paradokslar, biçemde ve anlatıda kopuşlar*’ vb. sayılabilir.

*

Daha Türkçe kitabın başında karşılaştığımız ilk şiirle (**Beşik Senfonisi**) nasıl birinin ve şiirinin karşısında olduğumuzu anlıyoruz afallayarak. Bu *Melek*, Rilke’nin meleği değil, ne de Kilise’nin. Parra’nın *melek* (din) yansılmasına ben buradan o eski, görkemli meleğin doldurulması, düzeltilmesi de diyorum, hem de fena halde düzeltilmesi... Melek bir de buradan *ellenmeliydi* (sözün düz ve eğri anlamında). “*Bir kuğu kadar ahmak...*” Dostlar, melekle şimdi buluşmanın tam sırası. Eh, böyle olunca “*Bir iki uç/Hikâye bitti,*” tabii. Parra hakkında bir yazının sözü bile olmazdı, ben yine de onun dilinin *laf yiyeni, sövüleni* olmayı sürdüreceğim, kaldırırma düşmeyi göze alarak.

Kaldırırma düşmek ya da sokağa, Neyzen’i anımsattı bu kez. Okuruna, şiirinin seslendiğine de dalgacı, acımasız, ödünsüz olmasına hiçkimse şaşmasın. Ağacı taşıyan çocuğu uyarmakla yetiniyor bereket. Bu kadarcık ödünü de olsun.

Bakın, bir yeraltı (underground) yazınından söz etmiyorum. Tersine, birazdan fazla yerüstü (!) şiiri Nicanor Parra’nınki.

En deli(ci) sorular en olmadık saatlerde, çay saatinde gelir takılır usa. Hangisi üstündür hadi söyleyin: Kristal kadeh mi, onu yaratan el mi? Bakın sinsice nasıl ilerliyor dili ağulu kobranın. Renkten renge giren kaplanın... Kadehi diktikten sonra (önce değil) makaraya sarıyor uydumculuğumuzu (konformizm).

Havaya bakılırsa geçici olanın kalıcı bilgisi, bilgelik, *carpe diem*’e yatkınlık, *başkası yok, bu dünyalılık* şiirin altlığını oluşturuyor. Kim, böyle bir gençlik yelinin acı yazgılarla sonuçlanmayacağını söyleyebilir: Bağışla şu delişmen Nicanor’u, ah üzünçlü Maria! Hem de üstüne, serseri Parra uğruna kendine kıyışını, ‘*istemedem unuttuğu*’ için. Bak şiir yazıyor ve bir yerinde, ölümünün senden olacağını söylüyor. Belki bunu duyunca bağışlarsın.

Denizle karşılaştığı “*gün doğdu Tanrının gözümün önünde/ Durmadan yarattığı o dalga dalga şeyi/ Şiirle yapmak isteyen endişe ve arzu.*” (38) Babası, ‘*delikanlı bu deniz!*’ dediğinden içindeki şiir tetiklenmişti.

Şiir kımıldadı, şöyle bir yekindi. Daha ilk sözlerinden biri şu oldu: “*Peki sonunda madem hayvanlar gibi öleceğiz/ Niçin insan olarak doğduk o zaman biz!*” (44) Bugüne dek şairlerin hiçbir sorusu yanıtlanamamıştır.

Gelin en iyisi bir şarkı tutturalım: “*Kimsin sen aniden beliren/...*” (46) Güvercinin teleğini yolalım, çıkaralım yolunmuş güvercinin altında tilkiyi, sürüngeni, papağanı.

Kusura bakmayalım: “*Yazar yazılarının sebebiyet vereceği rahatsızlıklardan sorumlu değildir./ Her ne kadar hoşuna gitmese de/ Okur her zaman yetinmelidir elindekiyle.*” (53) Ve: “*Şiirim mükemmel bir biçimde hiçbir yere varmayabilir:(...)/ Kabul: sizi gemilerinizi yakmaya çağırıyorum./ Benim niyetim de Finikeliler gibi kendi alfabemi oluşturmak.*” (54) Ee, o zaman “*Neden rahatsız ediyorsun insanları o halde?*” (54) diye soran ben değilim, Nicanor’un kendi. Meğer ‘*kafamıza tüy dikmek*’ için yazıp duruyormuş şiirlerini. Ben de, kafamı kuşatan bu rengârenk tüyler neyin nesi, deyip duruyordum kendime. Dünyanın öteki ucundan bir şairin halt yemesiymiş...

Baktı işin içinden çıkamıyor, *çarıklı erkân* taktiği: “*En iyisi numara yapmak./ Bir şey düşünüyorum, başka şey diyorum.*” (57)

Dünya bazen tuhaflaşır. Aydan bir bacak sarkar. Marul mutfaktan el eder tam da dans ederken. Gerçek kendini ötesine iter. Yankısız imgeler dolanır kafaların içinde. Bir içbükey ya da dışbükey aynada “*Ben de milyoner olacağım bir gece*” (61)

Solo Piyo çalıyor. Müziği duyuyorum.

“*Mademki insan hayatı yalnızca uzaktan kumanda bir eylem,
Bir kadehin içinde ışıldayan birazcık köpük sadece;
Mademki ağaçlar artık biçimi bozulmuş mobilyalardan
Rüzgârda salınan masa ve sandalyelerden ibaret:
Mademki biz de önu sonu canlı birer varlığız ancak
(Tıpkı Tanrı'nın Tanrı'dan başka bir şey olmaması gibi)
Mademki bizi dinlesinler diye konuşmuyoruz
Diğerleri konuşsun diye konuşuyoruz yalnızca
Ve yankı onu üreten seslerden önce ulaşıyor kulağımıza;
Mademki be bir kaos yaşama tesellimiz var
Esneyen ve içi havayla dolan şu bahçede,
Ne de ölmeden çözmemiz gereken bir bilmece
Daha sonra sakın sakın dirilebilmek için
Kadınlara aşırı hasret kaldığımızda;
Mademki cehennemde de bir gökyüzü var
Bırakın ben de bazı şeyler yapayım:*

*Ben de adımlarımın bir sesi olsun istiyorum
Ve istiyorum ki ruhum bulsun kendi bedenini.”* (62)

Şimdi sıra bir çağrıda (Nasıl da cuk oturuyor): “*Dikkat dikkat, bayanlar baylar, bir dakika lütfen:/ Başınızı bir anlığına cumhuriyetin bu tarafına çevirin,*” (63) Nereden biliyorsun Nicanor, ‘cumhuriyet’e bakmamız gerektiğini? Cumhuriyet derken “*bir tür cinsel ve entelektüel uçurumda*” kendini kast ettiğini anlamadığımı sanma. Üzerinde durmayacağım. Dursam mıydı acaba? Sesin beynimin içinde çınlıyor: “*Dikkat dikkat!*”

Her erkeğin bir *yılan kadını* olabilir. Bu kuşkusuz yüksek yaylaların eski mitlerinden toplanmış yemiş tadında bir acışaka: “*Bana biraz su ver kadın,/ Yiyecek bir şeyler getir bir yerlerden/ Gebermek üzereyim, açlık beni tüketti,/ Daha fazla çalışsamam artık senin için,/ Aramızda her şey bitti.*” (75)

Acı şaka bitti mi sandınız yoksa: “*Modern dünya büyük bir lağımdır.*” (82) Çağdaş (!) dünyanın kusurları bitecek gibi değildir. Olsun. Şair tüm bunlar için kravatında bir bit yetiştiriyor ve gülümsüyor ağaçlardan inen embesil türümüze. (83) Bununla da kalmıyor. Ben bireyim monologunu parmağına doluyor, eşsiz bir karayerginin ağulu oklarını liberalizme yöneltiyor. Dağlarca'nın **Taş Çağı**'nı (1945) bir nedenle anımsatıyor bana. “*Silahlar yaptım,/ Silahlar, taşıtlar,/ Ben Birey'im.*” (88) Gururla şarkılarını döktüren birey gelir gelir de, *ah, o kayalıktaki mağarama geri dönsem*, der, kaçırır ağzından.

Ömer Hayyam(giller) olmadan olmazdı, nereden çıkacak diye bekliyordum tetikte: **Cueca**. “*Şarap her şeydir,*” bir kere. (94) “*Bana seç birini deselerdi/ Elmaslar mı yoksa inciler mi/ Büyükçe bir salkım seçerdim ben/ Beyaz ve siyah üzümlemlerden.*” (94) Bir şairde billurlaşmış halk anlayışı **Sürahi ile Damacana**'da dışavuruyor. Bu dizemli (ritmik) bir türkü, okurda ayak, beden, oyun devinilerini kıskırtan. Halk usunun şakacı ve barışçıl evreni şiirin tinine sinmiş, şarap kokusu gibi. Sürahi ile Damacana evlenmeye karar verirler dedikoduları önlemek için ve gerisi gelir: “*Şenlik öyle eğlenceli/ Öyle uzun sürmüş ki/ Bitene kadar sürdü/ Diye anlatıyormuş bir huni.*” (97) Mırıltı *terennüme*, *terennüm teraneye dönüşür*, gelsin arkasından *tekerleme*. İyiden

keyiflendi okurluğum, ah, benim arada sevinen küçümen okurluğum! Bakarsın bir hatun kemendi de kitabın içinden fırlatılır, olur a, gelir gelir de beni bulur. (100)

Sıra dansa, cümbüşe geldiğine göre vurgusu hızlanıp delirdikçe okuru da kıvıl kıvıl kıvılcımlayan **Cueca**'ya bırakabiliriz kendimizi. Çılgın bir devini, herkesi sarmış, ay, ay, cueca, bütün gece, sabahın horozunu yakalayana dek: “*Unutma, derdi dedem bana/ Her kadının vardır mutlaka/ Bir ışığı yeryüzünde/ Bir ışığı gökyüzünde.*” (102) Arada ayak vuruşlarını, devini biçimlerini değiştirmeyi unutmayın. “*Baş açık ayak yalın, aynen/ Kızarmış balık deyince/ Mevzu zevklerse eğer/ Kural yoktur bu işte.*” (105) Anlamı da boş verin, anlamayı da. Eh artık zıvanadan çıkılmanın tam sırası: *Kıvrak Kıpırdak...*

Bunca halk ağzı, bunca kır çiçeklemesinden sonra yavaş yavaş rotayı salona mı çevirsek? Öyleyse baştan alalım: “*Benim pozisyonum şudur:/ Şeylerin adını değiştirmesiz/ Şair sözünü tutmamış olur*” (113) bir kere. Hangi mantık güneşe güneş demeyi onaylar? Artık *pisipisi* desek nasıl olur Güneşe?

Demek şiir şiire bakabilir. Oralardayız. Bakalım o zaman:

UYARI

*İzin veremem kimsenin bana
Karşışiiirleri anlamıyorum demesine
Herkes gülmeli kahkahalarla.*

*Bunun için kafa yoruyorum ben
Okurun ruhuna ulaşmak için.*

*Yeter artık soru sormayın.
Yatarken ölüm döşeiğinde
Kendi tırnağıyla kaşınır herkes.*

*Üstelik bir şey daha var:
Ben şahsen hiç sakınmam
Boyumu aşan işlere bulaşmaktan. (117)*

Kahkahalarla güldürmeyen şiire de şiir dememeliymişiz. Öyle diyor. Yenilir yutulur gibi değil bu laf. Telefon çalıyor. Duymuyor musunuz? O lanet olası ses, bir gün deli edecek Nicanor'u. “*Yemin ederim ki bir dize bile yazmam daha/ Yemin ederim tek bir denklem bile çözmem artık/ Bu iş bitti, buraya kadarmış.*” (128)

Ölümcül genç kız, imkânsız bakire şiirsiz olamıyor ama. Durum gerçekten karışık: “*Ne pis iştir şiir yazmak!// Hiç akla gelmeyen bir gün/ Sıkacağım kafaya kurşunu.*” (135) Sanat, bilim, seks yalnızca yozlaştırıyor ve “*İkna olun artık, tanrı yok.*” (136) Kabul edin, ilham bitince şiir de bitiyor. Şairin dili damağına yapıştı (Kaynanasının ahı tuttu.) Sen misin sıra dışı dizelerde, güneşle ayla dalga geçen, denizle kayayla, hele hele ölümle alay eden. (160)

Haberler 1957. Yıldökümü ve şiir. Neden yine Dağlarca'yı anımsıyorum. Günü yankılamak(dan şiir çıkarmak?) Yani şiir ne sahiden? Parra sözcüklere dokunduğunda şiir olduğu için mi anımsadım Dağlarca'yı? Şiir yapı mı (kompozisyon) esasında?

Bakın, ağzımızla kuş tutsak, ne yapıp etsek, üçgene sıkışmışız ve git git daralan bir üçgen bu: “*Dün, bugün ve yarın.*” (173) Aslında dün dündür (anı), onu sayma. Kaldı elde iki kart. O da kuşkulu işin kötüsü. Şimdi diye bir şey var mı ki? “*Ancak*

geçerken var olur/ Ve işte geçti gitti..." (173) Eh son kadehi yarına kaldırabiliriz o zaman.

Gezi notları. Kısa şiir-günceler. Rusya gözlemleri. Yaşamı karşılayan, savsız geçişler, şiirler. Şiir doğal dışavurum işlevi görüyor sanki. Ama alttan alta delirme sürüyor. Ellerinde deli gömleğiyle yaklaşanlar da kim? Her şeyi yasaklayanlar... yıl 1963, 29 Kasım günü. Yer, Şili Santiago: "*Bağımsız bir ülke ilan ediyorum kendimi.*" (199) Düzenden kopmuş kafanın son durağında, "*Gecelerin, geceyle alâkası yok/ Gündüzlerin, gündüzle alâkası yok.(...)// Ne kötüsü yahu: kendimi harika hissediyorum!*" (201) Hoş geldin Can Baba! Palamarı kopardığın, kendini yele saldığın şimdi bu geldiğimiz yerde en ciddi felsefe sorusu üzerine sövüşün hele. Ar haya, namus edep ve *bilumumu*, *bilcümlesi* oncağızların olsun, yalvaç muhabbetlerinin, iyiliklerin, cennetliklerin olsun. Beni de katın aranıza, acemi çaylak diye gülekoyun, ama ağız dolusu köpüklü gamatayla: "*Ben doğuştan suçlu/ Ay ışığında çiçek çalarken/ Suçüstü yakalanmaktan şaşkın/ Af dilerim nereye gitsem/ Ama kabul etmem suçlu olduğumu.*" (209) **İmdat!** diye ortalığı velveleye veren de şu bizim koca Nicanor! Ne oldu anlayamadım, diyor, "*Ya beni kurtarın hemen/ Ya da vurun direkt ensemden.*" (211) Nedir şimdi bu? Ayrılık saati mi çınlayan: "*Artık gitme vakti geldi/ Herkese müteşekkirim*" (215) Birazcık daha işi var sanki. Önce bir **Test...** İki sorulu bir test: 1) Nedir bir karşışair? Tacir, inançsız din adamı, kendinden kuşkulu general, avare, onursuz konuşmacı, uçurum kıyısında balerin, dünyayı seven bir özsever, eli kanlı soyтары, iskemlede uyuklayan şair, modern zamanlar simyacısı, küçük burjuva, Tanrı, masum, Santiago köylüsü? 2) Nedir karşışiir? Çay bardağında kopan fırtına, kayada kar lekesi, bok dolu tepsi, gerçeği konuşan ayna, Yazarlar Birliği Başkanının suratına inen şamar, genç şairlere uyarı, jet gibi uçan tabut, ölüşüz bir cenaze konuşmacısı? (216-7) Dil peltelenmiş, yer yer kayıyor, **Son Talimatlar**'ını vermeye çabalıyor şairimiz. (Kanmayalım, aman dikkat!)

Ee, başka ne var ne yok? Buyrun, **Başka Şiirler** (1950-1968) var. Orada bir Freud resmi var: "*Her şeyi sekse bağlıyor illa.*" (243) Az daha gözümüzden kaçırıyordu. Dinleyin: "*Biz reddediyoruz/ Kara gözlüklü şiiri/ Pelerinli ve kılıçlı şiiri/ Hasır şapkaklı şiiri./ Yerine şunu savunuyoruz:/ Çıplak gözlü şiiri/ Bağrı açık şiiri/ Şapkasız çıkan şiiri.(...)// Bulutların şiirine karşı/ Toprağın şiirini/ öneriyoruz biz/ - Serin düşüncenin, sıcak yüreğin şiirini/ Biz kararlı toprakçılarız-/ Kahve şiirine karşı/ Doğanın şiirini/ Salon şiirine karşı/ Meydanın şiirini/ Toplumsal protestonun şiirini.*" (249-52) Düzene kıyısından kayalar fırlatmaya, fırlatmacılığa ise bu yaşta devam: **İki Arkadaş**. Andların Violeta'sı, ablası için o güzelim şarkı: **Violeta Parra Savunması**. Düşlerinde bütün gece kadınları görmeye devam. Çünkü sandalyede, oturduğu yerde uyuyor şair. Gençlere bir şey söylenecekse eğer o da şudur: "*Her şeye izin var şiirde.*" (266) Şair ak sayfadan iyisini yazabilir mi? Otomobil olsa olsa yürüyen bir sandalyedir. (270) Şiir okurken uyuyakalsan da yine unutmama, kanla yazıldılar. (271) Ah, bir de neden yazdığını bilse. Kıskançlık mı? İnsan ne o zaman? "*Aritmetik ortalaması her şeyle hiçbir şeyin.*" (282) Şair en son okurla da vedalaşır: "*Veda etmeden önce/ Son bir dileğe hakkım var:/ Alicenap okur/ yak bu kitabı/ Söylemek istediğim şey değil bu/ Kanla yazılmış olmasına rağmen/ Söylemek istediğim şey değil bu.*" (289) Okur; hayır, Nicanor Parra, hayır, bunu yapamazsın, tüm söylediklerini geri alamazsın, diye ayak diriyor. Gelin çıkın işin içinden. Ama bana sorarsanız bu şiirlerin tadına bakmak onları yakmaktan iyidir derim.

*

Şimdi genel birkaç düşünce (yargı, soru) üretmeye, tartışma alanı açmaya çalışacak, kapatacağım bu maytaplar kitabının kapağını.

Hınzırlık deyince usuma takılan adlardan biri de **Dogma**'cı yönetmen Lars (von Trier). Yıkıp geçmekte, sözü esirgememekte, bedeni çevire çevire ateşe vermekte ve daha başka şeylerde benzerliklerden olsa gerek bu çağrışım. Kuşkusuz Trier öğrencidir, aykırı, ele gelmez, aşırılığı aşırıtın türünden.

Ama ben derim ki önce ayağa kalkalım ve Parra şiirlerinin olağanüstü Türkçe çevirmeni Bülent Kale'yi bir alkışlayalım. Bunu yapmadan şurdan şuraya adım atmam.

Nicanor da birçoğu gibi anakara şairi mi, diye sorarak başlayabilirim. Dilden (İspanyolca) ötürü biraz öyle... Ama yalnız dilden ötürü değil, yerli ekinleri, geleneksel halk davranışları, söyleme ve melezleşme törenleri (ritüel), kişi-topluluk tepkileşimlerinin ıraları, dışavurum biçimleri, vb. açılardan da (antropoloji, etnografi, coğrafya, yerel tarih, davranışbilimi gibi benzeri tüm disiplinleri elbette seferber ederek) ülke sınırlarından taşan bir şiirsel söylemi var. (Aslında Şili coğrafyasının ve tininin anakaraya sırtını dönmüş Portekiz'le koşutluğu olabilir mi, buna da bakmalı.) Belki bu, şairlerle coğrafyaları, zamanları ilişkilendirme meselesi ve Parra ile de sınırlı değil. Zaten konuşulacak şey; birilerinin çıkıp, şair(liğ)i üstlenip, kendine bir yer tutması ve o yerden biresimlemeye (sentez), çapını genişletmeye, mayalanmaya (Parra örneğinde *inkalanma* belki doğru olurdu) geçiş biçimleridir. Önümüze, böyle el atılan yerden; oylumların, nesnelere (beden), koku ve tatların, binbir ten ve yüzeylerin kı(p/v)rak oynaştığı varlıkların geldiği, şiirin yılanlaşıp biz onu tutmaya çabaladıkça deri değiştirdiği ya da kertenkelenin kuyruğunu avucumuza bırakıp göz açıp kapayıncaya tüdüğü panayır (şenlikler) kitabında, şiiri şairin yaşamına sığdırmamız olanaksız. Daha doğrusu şiire şairden çoğu biner dil üzerinden. Ama dil derken dili çoğunca bir nesne gibi, hem de yaşayan, yürüyen, konuşan, çalışan, itilip kakılan, kullanımda bir canlı devini olarak düşünüyorum. Dil özneden kopup, başını alıp gitmeye, kümelenmeye, sürüleştirmeye ve büyük ve yaralanmaya yazgılı geometriler (fraktal) yaratmaya yatkındır ve şairin dil sezgisi olsa olsa yaban kazı ya da ördeğinin içgüdüsel bilincine yakınsamadır. Günlük kullanımdaki dilin uyumsuz (yersiz) sesi çıkarmasıyla birlikte dil sıradışılığıyla yüzleşir, bağlamını kendini şaşırtacak kerte, birden genişletir. Bir an için yeni soluklanma, yeni gök, yeni coğrafya ve zamandan kalmış (artmış da olabilir) zamanla şiir konuverir kolumuza ya da omuzumuza, bir atmaca ya da şahin benzeri. Bu şiirin büyük (majör) gamıdır. Burada çalgı orkestralaşır, hem kendini hem de öteki tüm çalgıları çalar.

Caz eğer oldukça irdelenmiş (toplumbilimi, tinbilimi, tarih, vb.) *melezleşme* kavramına bir biçimde bağlanabilirse Parra'nın şiirinin caz-gı(l/r) bir melezleşme işletimi (operasyon) olduğunu söylemek yanlış olmaz. Cazın (ki burada caziçi türsel ayrıma gitmek doğru olabilirdi, eğer cazdan biraz anlasaydım) bilenle bilisizi, sıradanla seçkini, kederle sevinci, folkla yüce(?) sanatı, duyguyla onun yırtıldığı yeri, hazla tutkusuzluğu, imgeyle boş kümeyi buluşturma, melezleme yeteneği (özel bir çözüm olduğunu teslim etmeli) dansı, oyunu, umutsuz da olsa şenliği olanaklı kılıyor. Hem her şeye çok yakınsın, dokunabilirsin, hem de hiçbir şeye ulaşamaz, seslenemezsin, şiir melezleşme gücüne göre her işe yarayacak bir avadanlık, hem de zaman zaman işe yararlığından özgürdür (azade). Davulcunun elinde tokmak, çubuk, bagettir. Bazen de kendisi için yaratılmış, denizinde salınan, gerekçesizlikten güzel(lik getiren) bir balık.

Nicanor Parra Pan'gillerden bir şair. Şiirini bilimsel çalışmalarına nasıl eklediğini kestiremiyorum. Şair Parra ile bilimadamı Parra hangi *vakit*lerde kesişip nerelerde ayrışıyorlardı? Ama biz şiirle ilgiliyiz. Ve diyebiliriz ki şiirini dünyaya, Pan'a, aşkın hazlarına yatırmıştır. Tabii Eski Mısır'dan beri dünya şiirinin büyük bir anlatısıdır, belki de türümüzün direnişinin de en soylu örneği. Aşkın bireyi aşan türel

titreşimleri (epope) üzerine uygulanan Ben'in kişiselleştirilmiş girişimi (çizgileme, harfleme, sevişme) komik ya da dramatik bir sürtünme olarak yorumlanabilir. Ama tikel *yaşam* için de aynı şey söylenebilir. Kısaca, bunu şiirin savunma alanı olarak belki yorumlayabiliriz ama kuşkuluyum. Melezleşme ise her açıdan şiire kaynaktır, diyebilirim. Kavramdan yola çıkarak, böylelikle, imge yırtılması, ikilenme (çoklanma), kendine (dolayısıyla ötekine) iraklanma (mesafelenme), varlık baskını, direnişler gündemimiz olur. Şiir bana da kalsa bir tür çiftleşmedir. Sözün düz, eğretilenmiş ya da varsa her ikisinin dışında anlamlarıyla... Kuşkusuz bir cinsellik sunulduğundan (şov) söz etmiyorum. Yaşam bilindik bilinmedik, açık gizli tüm öykülerini, anlatılarını getirip önümüze yığıyor. Şairin yaşamla ilgili seçimi, duruşu ayrışıyor. Sonunda doğum gerçekleşiyor: Şiir-davranı (jest). Bu özelliği melezleşme yordamları içre büyük (majör) şiirlerde, şair seslerinde bulabiliyoruz. Ses yitip gitmiyor, duyuluyor onca sindirme çabasına karşın. Sesin görünmesi demek bedenlenmesi demektir. Bedenlere dokunulabilir. Böyle şiirlere dokunulabilir. (Parmakucuyla şiiri okuma çok mu düşlemsel olurdu?) Parra; şiirinin kokması, dokunulması, tadılması için ayrıca düşünsel emek harcamıştır. (Bunu da atlamayalım.) Bu beden, bu beden yapısı ettiği orada görünür. Bu beden kimin, neyin bedenidir? Kaç insanın, biçimin, sesin?

Halkın (?) dili elaltında hep hazır gömüdür şaire. Öyledir de, halk nedir?

Tanımagelmezin karşılığı olarak güdümlenmiş bir kavram en başta. İyi de halk nedir? (*Nakarət*) Çemberiçrelik. Çapı belirleyen ne o zaman? Bunca çatışmayı, çelişmeyi, düşgünü, cinayeti, kini, aşkı, ölümü ve tutkuyu ve veyi içleyen yarıçap kimin işi, marifeti? Ne olunca halk deriz ya da neyin yerine; toptancı, kolaycı, çoğu kez eyyamcı bir tutumla? *Şimdi burada* geçici bir yazgı (varsayımı, bütünlüğü, kabülü) desek, söz uzar gider. Halk dışarıdan çatılır, kavgadan, paylaş(ama)madan, iyelikten. Ama eğer bir halk varsa, şair o halkın çocuğu ise, şairin halklaşması ve üzerinden halkın yapılaşması tersinmeli, eytişmeli bir süreç. Bütün bunlar her koşulda var. Olmayan görü. Şair kendini hangi yerlemede konuşlandırır? Enlem boylam içinde tanımlar ve zamanın atına bindirir. Yani şairin halkı şairin halkıdır ama türün bireyde çalkalanıp mayalanıp yankılanması görüyle şairi halkın, halkı şairin yapar. Halkın düzeyinden halkın sesi artık sanatlaşamaz. (Sanat kavramını tartışmıyorum. Cemal Süreya'yı da anımsayalım bu arada: '*Folklor şiire düşman.*') Eskiden, çok eskidendi. Iraksar bir halklaşma, yani halktan uzaklaşma, onda anayurdunu bilip başını kucağına yatırma 300 yıllık bir kavgadır. (Halk kavramının ortaya çıkması. Ekonomik egemenlik üssü *ülke*.) Zamanıyla başka türden ilişkilenen büyük anlaticılarda alttan alta bu hesaplama yapılır. Çünkü teknik incelik, karmaşık ve dolayimli yeni yaşama biçimleri dönüşümden geçmiş yalın yapıtaşlarını ortadan kaldırmaz. Halkın imgesi şairle sürer ama şairin imgesi yine de başkadır, havuza yeniden tin, yer, zaman yükler (indüksiyon).

Parra eğitimli, yüksek toplumdaki bir bilim adamı ve çıktığı basamakları şiir için tersinden inmeyi (aslında şiire çıkmayı), *kariyerler* dünyasını kıyıdan, dışarılıkları, kıyıcı bir dille silkelemeyi, ama düzen(ekler)in yüzüne sövüp silerek değil, hazzını ağızda çatlata çatlata ve keyifle masaya koyarak unutulması gerekeni anımsatmayı, kurumlaşmış tüm yapıları (inanç, aktöre, vb.) makaraya sarmayı ve bunu türkü, oyun, halk danslarının pervasızlığı, neşesi, tutkusu, tasasızlığı, utanmazlığı, hatta edepsizliğiyle yapmayı deneyen biri... Bütün kuramların çöktüğü, çerçevelerin yırtıldığı dünyasında o Stendhal gibi iki sevişme (!) ya da şarkı arasına şiir de (yazı) sokuşturmuş hepi topu. Ne yaptığını, kimin yaptığını bilmek, kendisi hakkında kuşkuyu silmek için. Şiir yazdım, vardım ya da vardım (ki) şiir yazdım.